HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

וניחזי זוזי ממאן נקט. קא ס"ד שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם הא ודאי מדכיר דכיר זוזי דמאן קבילי: **ולא ידיע.** אין ידוע לנו: **בזמן שבעלי דינין עומדין לפניו.** רמיא עליה למדכר שעדיין לא יצאו מפיו. משגמרו את דינם ואומר אים פלוני זכאי אים פלוני חייב [ג] שאין בעלי דינין עומדין לפניו מו לא רמיא עליה למידכר: **וניחזי וזכותא מאן נקט.** ביד איזהו מהם פסק דין של זכות: **וניהדר וניידיינינהו.** למה לי כולי האי למימר אינו נאמן מה לנו ולאמונתו נהדר הוא עצמו או אחר וידונם לפי טענותם: **בשודא דדייני.** בדין שאינו תלוי בטעם אלא הכל [ד] בפיו של דיין כי ההיא דכתובות (דף פה:) דאמר נכסי קרובים ואתו שני טוביה שניהם קרובים נכסים אמר טוביה אמר לו אם אתה מודה לי שאני יורש מן הדין אם אינו יורש אינו יורש אלא הן חיה אביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם [ה] כדתניא [ו] יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור [ז] וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן: אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי: מאי בדוקי אילימא [ח] שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת כמאן כרבן גמליאל תנינא חדא זימנא [ט] דתנן היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה אמרה להם מאיש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ור' אליעזר אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין ואמר רב יהודה [י] אמר שמואל [יא] הלכה כרבן גמליאל [יב] אחדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה הניחא למאן דאמר [יג] לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אלא למ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אבא שאול מאי אתא לאשמועינן דאבא שאול עדיפא מדרבן גמליאל דאי מהתם ה"א התם דרוב כשרין אצלה אבל היכא דרוב פסולין אצלה אימא לא צריכא אמר רבא [יד] הלכה כאבא שאול: **מתני'** כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה רבי יהודה אוסר [טו] רבי [טז] אליעזר אומר [יז] ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור [יח] ואלו הן הספיקות שתוקי אסופי וכותי: **גמ'** מאי כל האסורין לבא בקהל אילימא ממזירי ונתיני שתוקי ואסופי הא תנא ליה רישא [יט] ממזירי ונתיני שתוקי ואסופי מותרים לבא זה בזה ותו ר' יהודה אוסר אהייא אילימא אודאן בספיקן הא מדקתני סיפא ר"א אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בספיקן אסור מכלל דר' יהודה לא סבירא ליה וכי תימא ר"י אוסר אגר בממזרת מידי גר בממזרת קתני כל האסורין לבא בקהל קתני אמר רב יהודה הכי

שודא דדייני. פי' בקונטרס בדין שאין תלוי בטעם אלא הכל לפי ראות עיני הדיינין כי ההיא דכתובות (דף פה:) דהכוא דאמר נכסיי לטוביה ואתו תרי טוביה שניהם קרובים שניהם שכנים ואמר שודא לך דדייני פירוש למי שמתנדב לב הדיין לומר זה זה היה אוכלו יותר מזה לזה נתן וקשה לר"ת דאי בסברא תלי מילתא כדפי' בקונטרס אמאי לא אמרינן דנהדר ונידייניה דמסתמא לא יהפוך סברתו לאשונה [א] ועוד פ"ק דגיטין (דף יד:) אמרינן הילך מנה לפלוני כו' תני חדא הלך ומצאו שמת יחזרו ליורשי המשלח ותניא אידך ליורשי מי שנשתלחו לו ומסיק כאן אמרו שודא עדיף והתם אי אפשר לפרש פי' הקונטרס [ב] לכך פר"ת שודא דדייני דכל מה שילה הדיין לעשות יעשה דהפקר ב"ד הפקר ושודא לשון השלכה כמו [ג] רמה ביס דמתרגמינן שדי בימא (שמות טו) ולאיה לפר"ת מהאיה דפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף לד:) גבי שני שטרות שהיו ביום אחד אתו תרוייהו קמיה דרב ששת ואגבי רב ששת לאחד מנייהו הדר אתו לקמיה דרב נחמן ואגבייה לאידך אתא קמיה דרב ששת אמר ליה מ"ט עבד מר הכי אמר ליה משום דקדיש פי' שאחד מן השטרות נכתב בבקר והאחד בערב ואמר ליה אתו בירושלים יתבינן דכתבי שני ואמר ליה ואת מאי דעתך אמר ליה שודא דדייני אמר ליה אנא נמי שודא דדייני אמר ליה אנא דיינא ומר לאו דיינא והשתא לפר"ת ניחא הא דקאמר אנא דיינא ומר לאו דיינא לגריך דיין קבוע לומר דהפקר ב"ד הפקר ורב נחמן היה דיין קבוע אבל לפי' הקונטרס דפי' דבסברא תלי מילתא מה לנו דיין קבוע פשיטא דסברת רב נחמן לא הוה עדיפא מסברת רב ששת:

כשם שאדם נאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה וחלוצה. וא"ת מנ"ל לר' יהודה הא דנאמן לומר זה בני בן גרושה וחלוצה בשלמא זה בני בכור דין הוא שיהא נאמן עליו משום דהוי טוב לולד שע"י כן יטול פי שנים אבל לפוסלו אמאי נאמן וי"ל דהא דנאמן לומר זה בני בכור מיירי בתיקון דין הבנים [ג] דאומר על קטן שבניו שזה בכור ואפ"ה נאמן ואע"ג שע"י שהוא מעיד על זה שהוא בכור מחזיק את הגדולים לממזרים ורבינו אליהו מפרש דהייט טעמא דנאמן משום דכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר ואמרינן לעיל (דף סח.) שנואה בנישואיה כלומר שהיא בגלוי וקאי יכיר אתרוייהו יכיר שהוא בכור ויכיר שהוא בן גרושה וחלוצה דשנואה בנישואיה וכן מצאתי [ד] בירושלמי [ד] [והא דקאמר כשם כו' משום דפשטיה דקרא משמע דקאי עפי' אהכרת בכור. ת"י]

אי מהתם ה"א ה"מ היכא דרוב כשרים אצלה. כגון פנויה ורוב העיר משיאין לכהונה ומ"ת אמאי לא פריך למאן דאמר (כתובות דף יג:) דמאן דמכשיר מכשיר אפי' ברוב פסולין אצלה מאי אתא אצל שאול לאשמועינן הוה ליה למיתני מילתא דאצל שאול גבי האי מילתא דרבן גמליאל דכתובות (שם.) כדפריך בסמוך למ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה וי"ל [ה] דמתני' דהתם לא אשמעינן רבן גמליאל מידי אפי' ברוב פסולין כי אם מבריית דמייתי התם זו עדות שהאשה כשירה לה כו' ולכך איצטריך לאשמועינן הכא מילתא דאצל שאול אצל אלא לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה דמעינן שפיר ממשנה דהתם מדקתני דאוה והיתה מעוברת [ה] חד להכשיר בה וחד להכשיר בבתה דלאחיתא התם:

הכי

ובאו שני טוביה, שניהם קרובים שניהם שכנים ושניהם חכמים שודא דדייני. ואפשר שהפך לבו לאחד רצה ליתן, וכיון שפסק הדין לאחד אם בא לחזור אינו חזור, לפיכך אין רוצין לחזור ולדון [שמא יטנו לבו לצד השני]. ע"כ פר"ש. והעיקר ונהדר [ונ]דייניהו, ואנו נראה לפי טענותם מי הוא שיזכה ומי הוא שחייב. ומשני שודא דדייני, כדפרישנא, וכל שכן אם לא נתקרע פסק דין שלו שאינו נאמן אלא שיראו הפסק דין, אבל אם הדבר תלוי באומד דעתו של דיין ונתקרע פסק דינו אם היו עדיין עומדים לפניו נאמן, שהרי עדיין בידו לפסוק הדין למי שירצה שעדיין הוא דיין על זה הואיל והם לפניו, אבל הלכו להם [תו אין עליון] תורת דיין ואינו נאמן, אלא אם יחזורו ויקבלוהו עליהם לדון או יעשו דיין אחר. **נאמנת.** והוולד ראוי לבא בקהל, אבל להשיאה לכהן לכתחילה בעינן תרי רובי, שיהיה רוב העיר משיאין נשיהם וכו' ורוב סיעה כשרים, כדאיתא ספ"ק דכתובות [טו, א], מיהו אם נשאת לא תצא. **רוב פסולים.** שרוב העיר פסולים. אי נמי שהיא ארוסה ואמרה לארוס נבעלתי ואם לא [ו] בדק את אמו ומתה הולד שתוקי והוי ספק ממזר. **מתני'.** מותרין **לבא זה בזה.** דקסבר דלא יבא ממזר בקהל ה' בקהל ודאי לא יבא הא בקהל ספק יבא.

מסורת הש"ס

[א] ב"מ נ:, מו"ק מ"ד כ:, [ב] תוספתא דב"מ פ"א ה"ו, [ג] כתובות פה: לד. ב"מ לה. סנ. גיטין יד:, [ד] נקמן עח: יבמות מז. ב"ב קכ: ספרי פרשת כי תצא, [ה] כתובות יג. טו. נקמן עה., [ו] [כתובות יב:, יד.], [ז] [כתובות יג.], [ח] יבמות לז., [ט] [נ"ל אלעזר וקו אתא ביבמות ל:, חס מוכרח ממה דאיתא לקמן עה. וכן ר' אלעזר אומר כותי וכו' וע"ש תוס' ד"ה כותי וכו' וכן מוכרח עוד שם עה: והאמר ר' אלעזר אע"פ שנתלקו וכו' וסייגו ר' אלעזר בן שמוע ממ"ש תוס' להא"ל יבמות יד: ד"ה פשיטא], [י] [לעיל קט.], [כ] [עי' סנהדרין ו סוע"ב], [ל] [נ"ל לפי לבו של דיין. רש"ש], [מ] [נקמן עה:], [נ] נ"ל מבנב, [ס] נ"ל ר' בסס, [ע] [יתכן שנ"ל יהה כיס. וכנכר"י בכתובות וכשב"ס בב"ב], [פ] [דפרקין ה"ז], [צ] [בדפו"ר: דממתניתין. ואנ"ל דבמתניתין], [ק] [יתכן שים להבלים וכשאין מקום בידו אינו נאמן כשים ואפילו כע"ל], [ר] [נ"ל בדקנו],

תורה אור השלם

1. כִּי אֶת הַבֹּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

מוסף רש"י

וניחזי זוזי ממאן נקט. נשאל את המוכר ממי קיבל דמיה (ב"מ ב:). **ולא ידיע הי מדעתו.** דסיון הלא עליה רמיא לאסהודי לא דק כולי האי להיות מזכר משהלכו מלפניו כי מדעתיה והי בעל כרחו, אבל היכא דלא קיבל דמיה אלא מחד מדכר לכיר ליה (שם). **יכיר.** את הבכור בן השנואה יכיר, **יכירנו לאחרים.** שאם אין ב"ד מכריס אותו, נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור לעטול פי שנים (יבמות מז). ר' יהודה קאמר לה, נאמן אדם לומר, ואע"פ שמחזיקין אחר בבכור (רשב"ם ב"ב קכז:). **זה בן גרושה.** וכהן אלו הוא (יבמות מז.). לאחר שגרשתיה המזרתיה וילדה לי זה, או שנשא אשה גרושה, וספרא הוא מדכתיב יכיר, מה לי בכור מה לי לדבר אחר (רשב"ם ב"ב שם). **בן חלוצה.** אלו מדרבנן, גזירה תלוה אטו גרושה, ואע"ג דנפקא לן ביבמות (כד.) מדכתיב ואשה גרושה, הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא (רשב"ם ב"ב שם). **וחכמים אומרים אינו נאמן.** אפשרא קיימי אצל לענין בכור לא פליגי (לקמן עח:). לא בבכור ולא בחלל וכגון שמחזיקין באחר שהוא בכור (רשב"ם ב"ב שם).

המשך בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. כיון שהדבר תלוי בטעם ובסברא אין חילוק בין דין זה לשאר דינין התלויין בטעם ובסברא לאיזה ענין יש לדמותו. תוס' הרא"ש. ועי' יפוש בתי"ש. ב. דקאמר מה שירצה שליח יעשה וקרי ליה שודא. תוס' גיטין יד: ד"ה וכאן אמרו. ג. ולשון תוס' בב"ב דף קכ: כיון שנאמן בכל ענין האמינו הכתוב ואפ' על אחד מבניו הקטנים. ד. דאמר את הבכור יכיר בן השנואה יכיר. תוס' רבינו פרץ. ה. דאפילו לזעירי לשון המשנה דקתני מה טיבו של עובר זה משמע דאתי לאהכשיר בבתה. תוס' כתובות יג: ד"ה מכשיר ועי' מהרש"א.

עין משפט נר מצוה

לו א ב טוש"ע חו"מ סי' כג: לז ג מיי' פ"ג מהל' נחלות הל"ד סמג עשין ל טוש"ע חו"מ סי' רעז סעי' יב:

לח ד מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה טז סמג לאוין קכ:

לט ה מיי' שם הל"ז וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' כו:

מ ו ז ח מיי' שם הל"ח ופי"ח הל"ד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יז:

מא ט מיי' שם פט"ו הל' כא סמג לאוין קיז טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' כד:

מב י מיי' שם הל' כג טור ש"ע שם סעי' כו וסעי' לא [וסעי' לו]:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שבודקין וכו' ליתני הא דאבא שאול. ע' מולין דף פב ע"ב תד"ה מתניתא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תדא וכו' דר"ג לא המתינה:

תוס' ר"י הזקן

ונחזי זוזי. קס"ד שלא קבל מעות אלא מאחד, הילכך ודאי זכור הוא ממי קבל המעות, הילכך נשאל ממי קבל דמים דודאי זכור הוא על זה ויהא נאמן לומר לזה מכרתי. ולא ידיע. כתב ר"ש בריש מציעא [ב, ב] ולא ידעינן גרסינן, ולא ידע לא גרסינן, אע"פ שהוא אומר לזה מכרתי וקבלתי המעות מדעתי אינו נאמן דאגן סהדי שאינו זכור כל כך משהלכו מלפניו. ופירש הכי לא צריכא, לעולם אם לא קבל מעות אלא מהאחד אע"פ שאין המקח בידו נאמן כשנים, והא דאמרינן שאין נאמן אפילו כאחד כשאין המקח יוצא מתחת ידו, מיירי שלקח מעות משניהם ואומר לזה מכרתי וקבלתי המעות ברצוני הוא דאינו נאמן אפילו כאחד, דאגן סהדי דלא דכיר ממי לקח ברצונו, ואף לנו אין ידוע הילכך הו"ל דין שנים אוחזין בטלית. וזה תימה גדול כשהמקח יצא מידו ולא קבל מעות אלא מאחד אמאי יהא נאמן כשנים, וכשקבל משנים ומעיד לזה מכרתי אמאי לא יהא נאמן כעד אחד. ועיקר הפירוש שמקחו בידו נאמן כשנים שהרי בידו ליתנו למי שירצה, והוי אידך מוציא מחבירו ועליו הראיה, הילכך נאמן כשנים אם לא יביא האחר עדים. ק) אינו נאמן כשנים, אפילו כעד אחד. ומותיב ונחזי זוזי, כלומר יעיד ממי לקח המעות ויהא עדותו עדות כעד אחד דודאי זכור הוא ממי לקח המעות. לא צריכא, כלומר אע"פ שאין המקח בידו נאמן כעד אחד, והכא מיירי שאינו זכור אף ממי שלקח המעות, דמיירי שלקח משניהם, ולא ידע גרסינן, כלומר הוא אינו זכור ואינו נאמן דקאמר מטעם שאין שם עדות כלל הילכך הו"ל דין שנים אוחזין בטלית. נאמן דיין. ומסתברא דביחיד שקבלוהו עליהם לדון להם זה הדין מיירי. **כשבעלי דינים עומדים לפניו.** עדיין הוא דיין ונאמן. זבוחא. ביד איזה מהן הוא פסק דין של זכות. דקריע. שנתקרע. שודא דדייני. כגון ההיא דכתובות [פה, ב] דאמר נכסי לטוביה

מה טיבו של עובר זה משמע דאתי לאהכשיר בבתה. תוס' כתובות יג: ד"ה מכשיר ועי' מהרש"א.